

Het Heempark in Genk

Hoe burgers en lokale overheid samen een natuurpareltje beheren en verbondenheid voor de gemeenschap scheppen

Laura Bodyn

Als je vanuit het stadspark van Genk verder wandelt richting de Kattevennen (de Genkse toegangspoort tot het Nationaal Park Hoge Kempen), zie je meteen dat er iets verandert. Het stijve stadspark in Engelse stijl maakt plaats voor een meer natuurlijke omgeving. Een smal pad leidt je naar een speeltuin en veldjes met verschillende kleine dieren. Een klasje lachende kinderen speelt vrolijk in de zon en probeert de schattige witte geitjes te aaien. De kippen lopen tevreden te pikken. Dit is het Heempark in Genk, een stukje natuurlijk landschap aan de rand van de stad, met inheemse fauna en flora. Het enige gebouw in het Heempark buiten de stal van de geiten en het kippenhok is het milieu- en natuurcentrum, waar Rik, medewerker van de stad Genk en Gaby, voorzitter van vzw Heempark en zijn vrijwilligers, mij ontvangen voor een gesprek.

Gaby, de voorzitster van de vzw vertelt met twinkelende ogen dat ze twaalf jaar geleden haar hart is verloren in het Heempark.

'Het is fantastisch, een klein gebied waar je heel veel kan ontdekken. En ik wil dat graag met andere mensen delen, daarom blijf ik ook hier. De tuinen, de dieren, de bijen, de vennetjes, ... Je raakt er niet op uitgekeken. Mensen ontdekken hier hoe mooi en rustgevend de natuur kan zijn. Ik zie de kinderen dit jaar al weer aankomen voor de paddenoverzet, met veel te grote rubberen handschoenen om hun kleine handjes. Dat hoeft helemaal niet, ik kan hen hier ook leren om niet bang te zijn voor de natuur. Mensen komen soms met vragen hoe ze hun eigen tuin natuurlijker kunnen aanleggen, geweldig toch? Mensen willen echt dichter bij de natuur staan, eens ze hier voelen hoe fijn dat is.'

Ook Rik van de stad houdt van zijn job:

'Ik hou van de verscheidenheid aan taken en projecten, van de omgang met al die verschillende mensen. Ik wil de boodschap rond natuur en duurzaamheid graag uitdragen naar zoveel mogelijk mensen. We moeten ons aanpassen en op een duurzamere manier gaan leven, want we zijn niet alleen op deze planeet. En die aanpassing zit in heel veel kleine dingen die we van hieruit kunnen overdragen via workshops en activiteiten, bijvoorbeeld ook naar scholen toe.'

Geschiedenis

De grond van het Heempark werd in de jaren 70 door de stad Genk aangekocht met als bedoeling het naastgelegen stadspark er verder uit te breiden. Maar enkele natuurliefhebbers hadden hier hun bedenkingen bij, dit stukje natuur was te uniek om in de stijve stadsparksetting gedwongen te worden. De geëngageerde burgers die iets anders

met het gebied wilden doen en het stadsbestuur legden hun ideeën samen en groeiden zo naar elkaar toe. Het stadsbestuur heeft sindsdien altijd goed geluisterd naar de ideeën van burgers over de invulling van het park.

Rik: *'Participatie avant la lettre, nog voor de hype deden wij het hier al in het Heempark.'*

Uit deze samenwerking ontwikkelde zich een werkgroep die besliste in plaats van een stadspark een Heemtuin van het gebiedje te maken. De inspiratie daarvoor haalden ze in Nederland, waar Heemtuinen al veel langer bestaan. Er kwam een kruidentuin en een moestuin, en er werd samengewerkt met imkers, mensen uit het onderwijs en natuurgidsen. Zo ontstond de vzw Heempark, die intussen 25 jaar bestaat. Het grote doel: mensen en hun kinderen naar de natuur lokken. Het gebied kreeg dus ook een educatieve functie. Deel daarvan is de 'kinderboerderij': er zijn geitjes, kippen, konijnen,... Deze dieren zijn samen met de speeltuin een belangrijk aantrekkingspunt voor kinderen om naar het park te komen, en van daar kunnen ze ook verder de natuur ontdekken.

Activiteiten voor iedereen

De vzw Heempark organiseert in samenwerking met de stad talloze activiteiten in het park. Dit gaat van paddenoverzet, cursussen moestuinieren, imker voor beginners en geleide wandelingen tot de zomerse zondagen. Elke zondag in juli en augustus kunnen geïnteresseerden deelnemen aan activiteiten zoals werken in de tuinen, zelf brood bakken, dieren verzorgen,... Deze activiteiten zijn altijd gratis. Vaak is het zo dat vrijwilligers de activiteiten uitdenken en begeleiden, en dat de stad ondersteunt op vlak van communicatie en logistiek.

Elk jaar organiseert de werking rond het Heempark een groot Heemparkfeest op het einde van de zomer, dat elk jaar meer succes kent. De organisatoren geven dit feest steeds een ander thema waar activiteiten en workshops rond gebeuren. Vorig jaar was het thema *bugs & bees*, over het belang van insecten voor de biodiversiteit. Zowel een inhoudelijke boodschap als de *fun factor* zijn belangrijk om aansluiting te vinden bij het publiek, het feest is dan ook altijd een combinatie van die twee. Maar het belangrijkste is natuurlijk dat het een fijn feest is voor iedereen. Vorig jaar huppelden alle kinderen bijvoorbeeld zoemend rond, geschminkt als insecten.

Achter het milieu- en natuurcentrum bevinden zich bijenkasten, moestuintjes, besenstruiken, kruidentuintjes, ... Die allemaal onderhouden worden door vrijwilligers. Ook kinderen kunnen zeker helpen in de tuin, ze hebben zelfs een eigen serretje dat helemaal hun terrein is. De bijen van het Heempark wonen in een bijenhal, naast een bloemenweide vol inheemse bloemen waar ze dol op zijn.

De workshops die georganiseerd worden in het Heempark proberen mensen stuk voor stuk terug meer voeling met de natuur te bezorgen. Ook *back to basics* is belangrijk. Zelf brood bakken, voor de bijen zorgen, honing slingeren, een natuurexcursie, hippe vormen van tuinieren op een kleine oppervlakte,... Het is allemaal mogelijk!

Als je in het Heempark rondwandelt zie je af en toe bomen met een bordje bij, dit zijn de geboortebomen. Vanaf 1993 kregen alle kinderen geboren in Genk een geboorteboom.

Elk jaar wordt een nieuwe boom gekozen die een plaatsje krijgt in het park en meegroeit met de kinderen. Ouders die het vorige jaar een kindje kregen kunnen hun eigen geboorteboom of –struik van dezelfde soort als die die in het park te vinden is komen afhalen om in hun eigen tuin te planten.

De unieke samenwerking tussen stad Genk en vzw Heempark

De taakverdeling in het park is erop gebaseerd dat iedereen doet waar hij of zij goed in is en graag doet. De taken waar veel apparatuur voor nodig is, zoals hagen snoeien en paden aanleggen, worden door de stad gedaan, het handwerk door de vrijwilligers.

Vrijwilligers mogen altijd komen aankloppen bij Rik van de stad Genk in het milieu- en natuurcentrum, die de brug vormt tussen de stad en de vrijwilligers van de vzw. Op deze manier blijft een goede communicatie bestaan en weten de vzw en de stad van elkaar wat er leeft.

Het geheim van het succes van het Heempark is dan ook de intense wisselwerking tussen de stad en de vrijwilligers van de vzw. Die kruisbestuiving en efficiënte taakverdeling zorgt er bijvoorbeeld voor dat het Heemparkfeest elk jaar een groot succes is. Opnieuw doet iedereen hier waar ze goed in zijn. De vrijwilligers bereiden met hun creatieve ideeën alles inhoudelijk voor, en de stad zorgt voor logistiek, communicatie, en een budget. De intense samenwerking tussen deze twee groepen is een heel unieke manier van werken. Vaker zie je dat de overheid alles alleen organiseert of dat vrijwilligers alles alleen organiseren. Maar bij het Heempark zijn ze ervan overtuigd dat hun manier van werken beter is. Het is hierbij belangrijk de vrijwilligers voldoende ruimte voor creativiteit en ook beslissingskracht te geven. Wat hen voldoening schenkt, is dat zij er zelf voor zorgen dat hun ideeën tot uitvoering gebracht worden, al dan niet met een beetje hulp van de stad.

De stad gaat dan ook altijd na of ideeën met betrekking tot het Heempark een draagvlak kennen bij de vrijwilligers. Indien iets niet helemaal juist zit wordt er overlegd tot een consensus bereikt wordt.

Vrijwilligers en samenwerking met andere organisaties

Ook de samenwerking met andere organisaties is onmisbaar voor het Heempark. Voor de moestuin werken ze bijvoorbeeld samen met Velt, voor de bijen met de Bijenbond, voor het beheer van de wildere stukjes park met Natuurpunt,...

Het Heempark kan rekenen op een groep van ongeveer 35 vrijwilligers die zich op allerlei manieren inzetten voor het park. Sommige vrijwilligers denken tijdens vergaderingen mee na over hoe alles rond het park georganiseerd kan worden. Anderen zijn dan weer heel actief in de tuinen of doen niets liever dan activiteiten voor kinderen organiseren. Ook vrijwilligers van andere organisaties waar het Heempark mee samenwerkt worden betrokken. Dit maakt de organisatie een hele uitdaging, maar daar deinzin de medewerkers van de stad en de vrijwilligers van vzw Heempark niet

voor terug. Samenwerking met grote organisaties zoals Natuurpunt en de Gezinsbond werpt dan ook veel vruchten af.

Het Heempark probeert alle lagen van de bevolking te betrekken bij zijn werking en activiteiten. De bedoeling is om in het Heempark bezoekers te hebben die 'een doorsnee van de bevolking' vormen. Dit lukt nog niet perfect. Om iedereen te betrekken heb je bruggenbouwers nodig, heel verschillende mensen die dan ook heel verschillende mensen kunnen aanspreken. Genk is een speciale stad, met de problemen van een grootstad maar tegelijkertijd ook veel dorpse kenmerken. Daarom is het net goed om een gebied als het Heempark te hebben, waar iedereen naartoe kan komen, samen kan deelnemen aan activiteiten en genieten van de natuur.

Dromen en de toekomst

Het stukje park dat het verst van de stad ligt en tegen de Kattevennen aanleunt, is het meest natuurlijke deel van het park, waar smalle paadjes je door bosjes en langs vijvertjes met rietkraag voeren. Wanneer je het Heempark verlaat en via de doorgang onder de grote weg verdergaat kom je meteen aan de rand van het nationaal park. Het Heempark vormt een prachtige overgang tussen het stadspark en de uitgestrekte natuur.

Lang geleden waren er enkele mensen die de droom hadden een uniek stukje Genkse grond, zeer rijk en gevarieerd in natuurelementen, vrij te houden van verandering of bebouwing. Ze verwezenlijkten deze wens door een mooie samenwerking tussen de stad en de vrijwilligers van de vzw. Als de ene droom verwezenlijkt is, wacht alweer een andere: elke bezoeker van het Heempark zal de kans krijgen om zijn of haar eigen natuurbeeld te ontdekken.

De toekomstplannen van het Heempark bestaan erin nog sterker te worden op organisatorisch en communicatief vlak, en nog meer mensen te betrekken bij veel evenementen en activiteiten te organiseren.

Rik: 'Ik wil de boodschap rond natuur en duurzaamheid graag uitdragen naar zoveel mogelijk mensen. We moeten ons aanpassen en op een duurzamere manier gaan leven, want we zijn niet alleen op deze planeet. Mee aan dat karretje trekken en daar een klein, klein schakeltje in zijn in de hoop dat we iets kunnen veranderen, dat is heel belangrijk!'

Bio

Laura Bodyn is sociologe, ze schreef deze bijdrage als projectmedewerker bij Denktank Oikos. Sinds juli 2016 werkt ze bij de Fietsersbond.